

Dr STEVAN BRAUN-QUASIMODO

KINESKA SOBA

Tadašnji događaji polako se gube iz moga sećanja i tako danas više ne znam kad smo zapravo pobjegli iz koncentracionog logora. Međutim, to je bilo svakako u proleće 1945 godine. Sećam se da mi je već bilo dosta i skrivanja i gladovanja, pa kad sam ugledao dvorac Ahtenberg na uzvišicama Hicendorfa, odlučio sam da pokušam da se smestim tamo. Sve svoje isprave sam pocepao, jedino sam onu žutu traku, koju sam morao inače nositi na levom rukavu, sakrio u džep svoga kaputa i pošao prema brdu.

Dvorac je bio sagrađen na najvišoj tački uzvišice. Sa desne strane u dolini bila je nepregledna šuma a sa leve strane ogromna bašta jabuka, koje su tada počele da otvaraju svoje pupoljke. U to vreme, kada počinju poljski radovi, verovatno je i u Hicendorfu postojao nedostatak muške radne snage, kao uopšte u celom Rajhu.

Tiranin, gospodar života i smrti u dvorcu Ahtenberg, dr. Jozef Banghorn osobno me je primio za svog radnika. Ja sam mu ispričao pripovetku koju sam dosta često i do tada prepričavao: da sam radnik iz Mađarske, da sam došao u Austriju potpuno dragovoljno, da su moje isprave a i odela uništena prilikom bombardovanja Libenaua i da sam po zanimanju baštovan. Dok sam pričao dr. Banghorn uporno me je gledao svojim neprijateljskim sivim očima i posmatrao kao sumnjivo lice. Potom se je malo zamislio, slegao ramenima, te izjavio da me prima na probu. Skrenuvši mi pažnju da ću snositi posledice ukoliko sam ga slagao, lično mi je u desnom krilu prizemlja odredio sobu u kojoj ću stanovati.

Prostorija nije bila baš najčistija. Pored zida: šest ležaja, na zemlji prazne kutije od konzervi i neki ostaci uniformi. Posle sam saznao da su u toj sobi stanovali pre izvesnog vremena francuski ratni zarobljenici koji su radili na imanju dr. Banghorna i nedavno proterani dalje. Izabrao sam za svaki slučaj jedne pantalone koje su se mogle još nositi, sličan kaput i tako sam se malo doterao.

Predveče se u mojoj sobi pojavila jedna devojka u otrcanoj haljini, podrezane kose i pozvala me na večeru. To je bila Muša, dvorkinja kod dr. Banghorna, koja je ovde služila od svoga detinjstva, najmanje dvadesetpet godina. Uvela me je u kuhinju, gde

su se dve dame motale oko ognjišta i reče mi da sednem uz sto gde su već sedela dva mladića. Jedan se je zvao Enriko a drugi Alfonso. Bili su Talijani.

Sva trojica smo dobili kašu od kukuruza i po jedan bokal jabukovače. Neću ni da pokušavam da vam nekim pesničkim stilom opišem šta je za mene značila ova večera. Kazaću samo toliko da već dve nedelje nisam jeo ništa drugo do najobičnije puževe kuvane u vodi. A kad mi je udario sladunjav miris kukuruzne kaše u nos, kad je na tanjiru zablistala zlatna boja kašičice margarina pokapana na kašu, skoro sam pao u nesvest. Ošamućen, jeo sam toplu hranu i kad mi je jedan od Talijana napunio čašu jabukovačom, rekao sam mu: „Gracie“. Ni tada nisam znao pa ni sad ne znam sasvim sigurno da li ovo znači „hvala“? U svom životu prvi i poslednji put sam izustio ovu reč i mislio u tom momentu da sam iznenada naučio talijanski jezik zahvaljujući kraljevskoj večeri.

Radio sam nedelju dana sa ta dva Talijana. Naš je zadatak bio da ispravimo jednu šupu koja se bila iskrivila kao toranj u Pizi. Na grede smo vezali debelu žicu i ja sam kad i kad imao da je povučem. Za to vreme Enriko je izvlačio eksere i kopče iz krovne konstrukcije dok ih je Alfonso ponovo zabijao. Nemam pojma da li su moji saradnici ikada poznavali Homera ili istoriju Odiseje i da li su slušali kada o lukavstvu Penelope? Ali mi smo otprilike radili isto što ona. Koliko bi šupu ispravili pre podne, toliko bi je posle podne opet iskrivili. Nažalost, dr. Banghornu je stvar postala sumnjiva i po njegovom naređenju morali smo u roku jedne nedelje ipak okončati posao. Zbog toga smo jednog nedeljnog prepodneva prionuli i za dva sata ispravili celu šupu.

Za ovu nedelju dana stanare našeg dvorca upoznao sam po pričanju dvojice Talijana. Dr. Banghorn je bio advokat, star oko šezdeset godina. Imao je ženu i dve kćeri koje su se momentano nalazile negde u inostranstvu. U dvospratnoj zgradi su posle bombardovanja našle utočište neke nemačke, austrijske pa čak i mađarske porodice koje su za sebe imale po jednu odaju. U prizemlju su bile: kuhinja, blagovaonica, nusprostorije i jedna soba gde je stanovala Muša sa svojom bolesnom majkom i moja soba. Bližem krugu dra Banghorna pripadala je sekretarica, gospođica Langsamer, zatim gospođa Rumeck sa svojom kćerkom i gospodin Šer, profesor akademije sa svojom suprugom. Advokata su vezivale nežne niti sa lepom sekretaricom, no i sa uvenulom gospođom Rumeck i njenom kćerkom. To sam ustanovio bez poteškoća i bez objašnjavanja moga druga Enrika. Dok je sekretarica uglavnom raspremala, gospođa Rumeck i njena kćerka su kuvale. Inače su se dobro razumevale jer su po ceo dan raspoloženo pevušile ili spletkarile, dok se na scenu ne bi pojavio dr. Banghorn. U tom momentu bi se na njihovim usnama zaledio osmeh. Jedna od njih bi se oraspoločila samo ako bi ju advokat oslovio i prijateljski ili iz šale malo potapšao. Plašile su ga se. Barem meni se tako činilo. Alfonso i Enriko imali su isto mišljenje. Inače nikada nismo opazili da je dr. Banghorn

naročito besan ili da galami. Bio je mršav, sed, sitan čovečić, čije su usne bile bez smeška a iz očiju sevala mu je neka pakost. Dosta je bilo da ga samo pogledamo.

Imao je običaj da o podne udari u zvono, potom da zaviri u kuhinju i detaljno pregleda ručak.

Polako sam ustanovio da za ručak spremaju tri menia. Jedan meni poslužuje gospođa Rumek u ručaonici: čorbu, meso i nešto variva, katkada i nekog testa. Drugu vrstu ručka Muša je stavljala pred nas, naime pred mene i dva Talijana: čorbu, kuvani krompir sa nekim sosom a katkad i parče hleba. Nedeljom bi dobili i mesa a svakog dana jedan bokal jabukovače. Napokon spremala se tamo i nekakva finija hrana koju je gospođica Rumek na poslužavniku nosila na sprat. Tu je bilo pilića ili teletine a veoma često i palačinka. Verovatno je nekom bolesniku nosila dijetalnu hranu. Bolesnika još nisam video. Kao što sam rekao dr. Banghorn bi sve to temeljito pregledao dan po dan. Stavio bi neke primedbe, ustanovio da rasipaju krompir i odlazio u blagovaonicu. Tom prilikom bi na naročito svečan način skinuo sa glave svoju malu tirolsku kapu od koje se inače nizaboga ne bi odvajao.

Na sličan način posluživana je i večera sa razlikom što su to za nas uvek bili žganci. Kada bih večerao zajedno sa Talijanima, oni bi mi dali i svoj deo jer nisu voleli palentu. Enriko i Alfonzo nisu stanovali u dvorcu nego na jednom salašu u komšiluku. Jednom prilikom, pozvali su me na naknadnu večeru. Nažalost, tada nisam bio u stanju da sa njima osetim zadovoljstvo takve večeri. Pržili su ježa na ražnju. Drugom prilikom, kad su me opet pozvali, dr. Banghorn me je iznenada posudio komšiji i nisam mogao da odem iako je ta večera obećavala da bude uzbudljiva. Naime, Enriko je za noge mašine za mrvljenje kukuruza vezao kanap, za čiji kraj je učvrstio zrno kukuruza. Njegova zamisao je bila da će jedna od onih kokošaka, koje tamo dolaze, progutati zrno kukuruza, kao što riba proguta udicu. Nikada nisam saznao da li je uspeo taj lov na kokoške, jer pre mog povratka Talijani su bili napustili dvorac.

Pošto sam tako ostao sam, dr. Banghorn mi je naredio da izmenim razbijene crepove na krovu dvorca. Kroz čudnovat labirint odveo me na ogroman tavan, pokazao mi gde su kvarovi, gde ću naći rezervne crepove i ostavio me je samog. Ovog dana došao je jedno deset puta da me kontroliše. Bio je zadovoljan mojim radom. To doduše nije rekao, jer sa mnom ne bi razgovarao, ali, kad sam ovde svršio posao, odveo me sličnim libarintom na drugi kraj tavana i rekao mi da ovde treba također popraviti krov. I ovaj deo tavana bio je ograđen zidom kao i drugi delovi, međutim na jednoj strani zjapio je otvor vrata bez krila, kroz koji se video jedan mali sobičak. Tavan dvorca, kao tavani uopšte, bio je prepun starih stvari. U ovom sobičku međutim bilo je nešto drugo. U prvom redu dugačak ormar crven kao višnja sa čudnovatim šarama. Zatim neki predmet iste boje i šara, nalik na minder u četiri ćoška sa četiri stuba i na njima baldahin. U ćošku je stajao paravan iste boje.

Kad sam prolazio pored sobička, pravio sam se kao da ništa nisam video. Međutim advokat me je pozvao natrag i ukratko mi ispričao da je to jedna kineska soba, koju ovde čuva od bombardovanja. Nada se da nisam dugoprstić, no iako jesam, ormar je prazan pa prema tome ništa tu nema što bi mogao ukrasti.

Sa potrebnim poštovanjem sam se divio ovoj naročitoj spavaćoj sobi i Kinezima koji se zadovoljavaju tako tvrdim ležajem i otišao na posao.

Toga dana nisam više video dr. Banghorna. Kad sam uveče sišao sa tavana, dvorište je bilo puno SS-ovaca i celu ju kuću obuzela neka uzrujanost. Mnogo docnije uveče, kam sam se spremao na počinak, Muša mi je pričala, šta se dogodilo. Poljska žandarmerija vijala je dva begunca vojnika. Jednog su uhvatili baš pred dvorcem gde se Banghorn obično šetao. Drugi se sakrio u voćnjak. Žandarmi su zamolili advokata da čuva vezanog dezertera dok oni ne budu opkolili baštu i pronašli drugog. Međutim nisu stigli ni do ivice bašte kad su morali da se okrenu na jaukanje Banghorna i videli kako advokat leži na zemlji dok njegov zarobljenik brzim tempom nestaje ispred njegovih očiju. Vod SS-ovaca došao je u dvorac da pronađe dezertere. Saslušali su povređenog advokata, prevrnuli kuću od podruma do tavana i pošto nisu nikog našli, otišli su.

Nastojao sam da ostanem miran. Sada je već bilo svejedno. Ali da je jedan od SS-ovaca mene pronašao i da je tražio moju legitimaciju, bilo bi svašta.

Kad sam pošao u svoju sobu, Muša je došla za mnom i tutnula mi jednu jabuku u ruku. Izgleda da se i ona obradovala što su nezvani gosti napustili dvorac.

Banghorna nisam video ni sutradan. Čuo sam da njegova povreda nije ozbiljna, međutim teško mu je bilo što je dezalter njega nadmudrio i zato je ostao u svojoj sobi. Ovoga podneva nije samo gospođica Rumek nosila ručak na poslužavniku nepoznatom bolesniku, nego je i gospođa Rumek odnela na poslužavniku ručak gospodaru dvorca. Poslepodne završio sam svoju majstoriju na tavanu. Bio sam gord, jer nigde nije ostalo otvora između crepova i ušao sam u kinesku sobu.

Seo sam na minder koji je predstavljao krevet i zatim sam se ispružio po njemu. Ništa strašno se nije dogodilo. Daska je ostala daska. Zašto spavaju Kinezi na dasci, pitao sam se. Posle sam dobro pogledao ukras na ormaru a na koncu pogledao sam i paravan. Iza njega stajao je običan umivaonik. Umivaonik, kao i umivaonici u Evropi. A na njemu jedna četkica za zube. Ta, šta se sve ne nalazi na tako velikom tavanu?

Setio sam se da mi je Banghorn skrenuo pažnju da ne kradem. Međutim jedna zabačena četka za zube ne može da bude ozbiljna stvar. Ko bi to primetio? Lepo sam uzeo četku za zube... potom sam ju vratio na svoje mesto... Bila je vlažna!

Ujutro sam se još oblačio, a advokata sam već video gde šeta u dvorištu. Nosio je smeđu košulju i crnu mašnu; onu omrznutu

smeđu košulju. Razgovarao je sa ekonomom i davao mu neka uputstva. Kad sam izašao i zaželeo mu dobrojutro, saopštio mi je da je baštovan pozvat u vojsku te da ću ja preuzeti njegov posao.

Uskoro se ispostavilo da ovaj zanat ima izvesne prednosti. U prvom redu čim sam primio nov zadatak, pozvali su me u stan ekonomu gde sam za doručak dobio čorbu od kiselog mleka sa prženim žgancima. Za drugi doručak kćerka ekonomu donela mi je parče hleba i kriglu jabukovače. Pre toga o takvim đakonijama mogao sam samo sanjati. Dotada sam prepodne dobijao samo malo jabukovače. Istina, Bahman je katkad zamenio moju jabukovaču parčetom hleba, ali to je bilo veoma retko. Izgledalo je da će otsada doručak i užina postati stalni obroci za mene. To je bilo razlog što sam veselo pregrtao zemlju između ribizla, zajedno sa Mušom.

Posle tri-četiri dana zajedničkog rada obećao sam joj seme od lubenice ako ikada stignem kući i naučio ju kako se kod nas kuva varivo od bundeva sa koprnom.

Okolo podne začuh kako me advokat zove:

— Stefan! Stefan!

Zabio sam ašov u zemlju i prešao u dvorište dvorca.

Banghorn nije bio ni uzrujaniji ni prijazniji nego obično.

— Istakni to na jednom oknu tavana, — rekao je i predao mi jednu zastavu crveno-belo-crvene boje.

Bio sam zabezeknut. Nisam ga razumeo, ali već kao da sam shvatao o čemu on govori.

— Sa ratom je svršeno, — reče.

Pošao sam na tavan teturajući se, kao da sam pijan. Rat je završen?! Je li moguće? Rat je završen?

Mislim da sam tada izgubio moć govora, jer se sećam da jedno vreme nisam tada mogao izustiti ni jedno slovo. Sećam se da sam malo docnije sedeo u dvorištu na hrpi jelovine i nisam hteo da verujem. Odnosno, nisam ni razmišljao, već sam sedeo i ponavljao: „Rat je završen.“

Dvorište se polako punilo veselim, nasmejanim, raspoloženim ljudima.

Iz moje ošamućenosti probudio me je Bahman. U ruci je držao veliki bokal jabukovače.

— Pij, Štefane, ideš kući!

— Bahman? Ja sam mislio da si ti na frontu!

— Bio sam. U štali, među steljom od lišća, zajedno sa ovom dvojicom. — Iza njegovih leđa stajala su dva prljava, neobrijana nemačka vojnika. Dezerteri.

I nehotice sam tražio svojim očima dra Banghorna.

Tog momenta su se otvorila ulazna vrata od tavana i na njima se pojavila gospođica Rumeck. Sledio ju je jedan strani oficir. Nosio je uniformu američkih avijatičara.

Kineska soba i mokra četka za zube...!?

Polako mi je sve postalo jasno.

Tada se na vratima dvorca pojavila prilika dr. Banghorna.

Kad me je opazio, uputio se upravo k meni. Nije bio nimalo prijatniji no ranije. Ovaj čovek baš kao da je od kamena.

— Kad ste tražili službu kod mene, — reče, — izgubili ste ovu sitnicu.

U ruci je držao moju žutu traku.